

vennogo universiteta. Seriya "Ekonomicheskie i iuridicheskie nauki", no. 10 (2010): 93-98.

Brodetskiy, G., Brodetskaia, N., and Gusev, D. "Effektivnye instrumenty mnogokriterialnoy optimizatsii v logistike" [Effective tools for multiobjective optimization in logistics]. *RISK: resursy, informatsiia, snabzhenie, konkurentsia*, no. 2 (2010): 157-165.

Kleyner, G. B., Kachalov, R. M., and Nagrudnaia, N. B. "Sintez strategii klastera na osnove sistemno-integratsionnoy teorii" [Synthesis of cluster strategies based on system-integration theory]. <http://www.kleiner.ru/arpab/klaster.html>

Kozyr, B. Yu. "Klasternye sistemy v proektakh razvitiia morskikh torgovykh portov Ukrainy" [Cluster systems development projects commercial seaports of Ukraine]. *Upravlinnia rozvytkom skladnykh system*, no. 6 (2011): 99-102.

Menshenina, I. G., and Kapustina, L. M. *Klasteroobrazovanie v regionalnoy ekonomike* [Clustering in the regional economy]. Ekaterinburg: UrGEU, 2008.

Nesterov, S. Yu. "Metodika povysheniia effektivnosti regionalnykh logisticheskikh sistem" [Technique improve the efficiency of regional logistics systems]. *Gruzovoe i passazhirskoe avtokhoziaystvo*, no. 11 (2010): 52-55.

Sokolenko, S. I. "Innovatsiini klasteri za kordonom ta v Ukraini – instrument rozvytku konkurentospromozhnosti natsionalnoi ta rehionalnoi ekonomiky" [Innovative clusters abroad and in Ukraine – a tool of competitiveness of the national and regional economy]. www.rgd.org.ua/project.../4th.../sokolenko.ppt

"Upravlenie riskami proekta" [Project Risk Management]. *Tekhnologii korporativnogo upravleniia*. http://www.iteam.ru/publications/project/section_36/article_382

Vaniushkin, A. S. "Motivatsionni mekhanizm uchastiia krupnogo i srednego biznesa v proektnoi ekonomike" [Motivational mechanism of participation of large and medium-sized businesses in the project economics]. *Upravlinnia proektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, no. 1 (41) (2012): 19-29.

УДК 338.2: 332.142.2

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СОЦІОГУМАНІТАРНІЙ СФЕРІ В УМОВАХ ДЕПРЕСИВНОСТІ ТЕРИТОРІЇ

© 2014 ПЕТРЕНКО К. В.

УДК 338.2: 332.142.2

Петренко К. В. Соціальна відповідальність у соціогуманітарній сфері в умовах депресивності територій

У статті розкрито та обґрунтовано сутність соціальної відповідальності в умовах депресивності регіонів України. Розглянуто роль корпоративної та громадської соціальної відповідальності як потужного фактора розв'язання соціальних проблем суспільства і водночас зростання економічного потенціалу, особливо на депресивних територіях. Запропоновано комплекс заходів щодо реалізації стратегій розвитку різних за рівнем економічного розвитку територій. За результатами зазначеного дослідження було запропоновано бажані напрями розвитку територій та шляхи подолання виявлених проблем у соціогуманітарній сфері. Основну увагу звернено на необхідність посилення ролі соціальної відповідальності та її популяризації з боку громадянського суспільства та держави щодо вирішення соціальних проблем у соціогуманітарній сфері, особливо в депресивних регіонах.

Ключові слова: соціальна відповідальність, соціогуманітарна сфера, управління розвитком, депресивна територія.

Бібл.: 11.

Петренко Катерина Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (пр. Перемоги, 37, Київ, 03056, Україна)

E-mail: pkatya@bigmir.net

УДК 338.2: 332.142.2

Петренко Е. В. Социальная ответственность в социогуманитарной сфере в условиях депрессивности территории

В статье раскрыта и обоснована сущность социальной ответственности в условиях депрессивности регионов Украины. Рассмотрена роль корпоративной и общественной социальной ответственности как мощного фактора решения социальных проблем общества и одновременно роста экономического потенциала, особенно на депрессивных территориях. Предложен комплекс мероприятий по реализации стратегий развития различных по уровню экономического развития территорий. По результатам указанного исследования были предложены желательные направления развития территорий на пути преодоления выявленных проблем в социогуманитарной сфере. Основное внимание обращено на необходимость усиления роли социальной ответственности и ее популяризации со стороны гражданского общества и государства по решению социальных проблем в социогуманитарной сфере, особенно в депрессивных регионах.

Ключевые слова: социальная ответственность, социогуманитарная сфера, управление развитием, депрессивная территория.

Библ.: 11.

Петренко Катерина Валериевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международной экономики, Национальный технический университет Украины «Киевский политехнический институт» (пр. Победы, 37, Киев, 03056, Украина)

E-mail: pkatya@bigmir.net

УДК 338.2: 332.142.2

Petrenko Kateryna V. Social Responsibility in the Field of Socio-humanitarian Conditions in Depressed Areas

The article disclosed and justified the essence of social responsibility in terms of depressed regions of Ukraine. The role of corporate social responsibility and public as a powerful factor for social problems solution and at the same time economic growth potential, especially in depressed areas was examined. The complex of measures for the implementation of development strategies for territories with different levels of economic development was suggested. According to the results of the study the desired direction of development of territories in overcoming the problems identified in the socio-humanitarian sphere were offered. The attention is focused on the need to strengthen the role of social responsibility and its promotion by the state and civil society to address social problems in the socio-humanitarian sphere, especially in depressed areas.

Key words: social responsibility, social humanitarian sphere, development management, depressed areas.

Bibl.: 11.

Petrenko Kateryna V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economy, National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (pr. Peremogy, 37, Kyiv, 03056, Ukraine)

E-mail: pkatya@bigmir.net

Розвиток українського господарства, інтеграційні процеси України у світову економічну систему ставить перед українськими компаніями і підприємствами та регіонами нові завдання, одне з яких пов'язане з корпоративною та громадською соціальною відповідальністю. Розвиток ринкових відносин приводить до розуміння, що від бізнесу очікують не тільки якісних послуг, чесною сплати податків, але й участі у вирішенні соціальних проблем.

Сьогодні для українського бізнесу це нова проблема, оскільки в умовах кризового стану економіки більша увага приділялась стабілізації економіки, а не соціальній відповідальності підприємств у різних секторах економіки чи територіальних органів влади. Проблеми соціального розвитку та відповідальності загострюються настільки швидко, що можуть ставити під загрозу темпи економічного зростання не лише окремого регіону, а й країни в цілому. Саме це зумовлює актуальність даної публікації.

Аналіз досліджень та публікацій з питань регулювання соціогуманітарної сфери та соціальної відповідальності свідчить про те, що важливу роль у вирішенні цих проблем відіграли такі вітчизняні та зарубіжні фахівці, як Д. Кроутер, І. Альошина, А. Андрющенко, Г. Арас, Є. Ахромкін, В. Воробей, О. Зайчук, В. Жуковська, В. Кравців, А. Куліш, Е. Лібанова, О. Малиновська, Н. Оніщенко, О. Осауленко, С. Пирожков, О. Позняк, Л. Романова, А. Ротовський, Л. Хижняк та інших. Крім того, питанням соціального та економічного розвитку присвячувались праці С. Вовканич, В. Говорухи, В. Куценко, В. Меленюк, М. Хвесик та інших.

Однак в Україні цій проблемі з боку науковців ще не приділяється достатня увага.

Метою статті є аналіз сучасного стану розвитку соціогуманітарної сфери України та визначення впливу соціальної відповідальності на соціогуманітарну сферу в умовах депресивності розвитку регіонів країни.

У міжнародній економічній практиці існує думка, що принцип соціальної відповідальності є одним із складових успішної стратегії, що зміцнює бізнес-імідж, репутацію організацій, приваблює клієнтів та утримує найкращих працівників, а також прискорює економічний ефект у веденні бізнесу. Саме завдяки такій співпраці бізнесу і громадських організацій значна частина соціальних проблем депресивного регіону могла би бути успішно вирішеною. Проте основною проблемою є не небажання працювати в даному напрямку, а підміна терміна «соціальна відповідальність» поняттям «благодійність» [6, 11]. Дослідження в ділянці соціально відповідального бізнесу, проведене UMG-Research International в Україні ще на початку 2007 р., показали, що 64% опитаних респондентів розуміють «соціальну відповідальність» як відповідальність бізнесу перед суспільством [1].

Корпоративна соціальна відповідальність (*Corporate Social Responsibility*) – це прозора і відкрита діяльність, що, у першу чергу, базується на моральних, культурних та етичних цінностях, повазі до своїх громадян (працівників, акціонерів, споживачів, тощо) і на піклуванні над навколишнім середовищем.

Благодійництво на відміну від соціальної відповідальності являє собою короткострокову дію з надання матеріальної допомоги. Соціальна відповідальність – це тривалий процес, спрямований на покращення соціальної сфери. Це не лише надання матеріальних, а й суспільно необхідних моральних благ.

Специфіка розуміння соціальної відповідальності в Україні сприяє тому, що бізнес не усвідомлює себе як окре-

мий соціально активний клас, який має значний вплив на процеси, що проходять в суспільстві. Крім того, саме суспільство все ще негативно налаштоване у ставленні до бізнесу [5, с. 24]. До того ж, бізнес в Україні не володіє достатнім досвідом діяльності у даній сфері. Соціальна відповідальність бізнесу передбачає відповідальність перед усім громадянським суспільством, власними працівниками і державою [2].

На сьогодні в Україні, на жаль, неможливо реалізувати всі засади соціальної відповідальності, оскільки ми маємо слабку інституалізацію бізнесу, відсутність зацікавленості в даній сфері бізнес-структур, що пов'язано із роллю держави і з проблемами у законодавчій сфері, крім того, немає масової свідомості громадян України. Поряд з об'єктивними чинниками погіршення ситуації, особливо в депресивних регіонах, у суспільстві важливу роль відіграють суб'єктивні чинники. Безпрецедентна соціальна диференціація, масове розповсюдження бідності, спроба перекласти тягар кризових явищ на плечі пересічних громадян, згортання соціальних трансфертів підтримки рівня та якості їх життя – результат соціальної безвідповідальності держави і бізнесу, громадянського суспільства.

Досвід країн з розвинутою економікою показує, що соціальна відповідальність корисна усім громадянам, компанії, державі, суспільству, оскільки реалізація цільових соціальних проектів не менш важлива, ніж відрахування в бюджет на соціальні потреби держави [7]. Багато громадських організацій впроваджують вдалі соціальні проекти, які виконують і без допомоги влади та які тісно співпрацюють із бізнесом, і реалізують свої проекти.

На сучасному етапі розвитку особливої актуальності набуло вирішення регіональних проблем соціального характеру в депресивних регіонах, які можна вирішити із застосуванням принципів соціальної відповідальності, оскільки традиційні способи та методи неспроможні покращити ефективність реалізації механізму регулювання соціального розвитку.

На сьогодні механізм вирішення соціогуманітарних проблем носить лише формальний характер, а соціальний розвиток виступає похідною від розвитку економіки регіону чи економіки країни в цілому [3]. За оптимістичного сценарію – піднесення економіки приводить до соціального розвитку регіону, а в регіонах України, навпаки, спостерігається розрив, виражений неспроможністю перетворити економічне піднесення в регіонах з більш-менш сталим розвитком у зростання соціальних стандартів, формування соціальних інститутів та інфраструктури. Тому, як наслідок, можна стверджувати, що традиційні механізми, інструменти та підходи, що ґрунтуються на делегуванні права реалізації соціальної політики через складання та затвердження планів, залишаються неефективними, а відсутність регуляторних повноважень та управлінських механізмів залишається перепорою підвищення ефективності, формування та реалізації стратегій соціального розвитку регіону [3].

Проведені реформи в системі державного регулювання соціогуманітарного розвитку, як свідчить практика, не приводять до очікуваних змін і результатів. Негативні наслідки проведених реформ у регіонах країни в галузях соціальної та економічної інфраструктури мали місце внаслідок: недостатності інформаційного забезпечення; недооцінки чинників, що впливають на прибутковість та ефективність проектів; недосконалої інструментів, що запроваджуються; наявності сильного політичного впливу на діяльність місцевих громад.

Проте, аналіз застосовуваного досвіду державного регулювання соціогуманітарної та економічної сфери дозволяє оцінити та обрати ті необхідні методи трансформації, що нададуть можливість забезпечити накопичення соціального інфраструктурного розвитку та економічного зростання.

Визначення тенденцій та закономірностей соціального та економічного розвитку, виявлення основних чинників і факторів, що впливають на кризу в розвитку території, вивчення природно-ресурсної, соціально-економічної, екологічної бази складають основу для подальшої розробки прогнозів і програм з питань комплексного розвитку регіону [10].

Як засвідчує досвід, необхідно відновити довгострокове планування. На нашу думку, план повинен стати концепцією соціального та економічного розвитку на довгостроковий період, бути всебічно розглянутим і затвердженим після детального обговорення. Крім того, він має стати механізмом для виконання не лише бюджету депресивної території на відповідний період, а й бути заснованим на соціальній відповідальності як місцевої громади, так і органів влади. Інші документи щодо перспективного планування безпосередньо уточнюють і конкретизують цілі та задачі при розробці річних програм економічного та соціального розвитку, виходячи з потреб і наявних ресурсів регіону.

На сьогодні досить складним залишається вирішення питання щодо взаємодії між різними організаційно-управлінськими структурами в процесі розробки програм соціально-економічного розвитку та затвердженні їх фінансування в бюджеті. На нашу думку, не лише бюджетний процес у межах певної території може стимулювати економіку до продукування соціальних стандартів і гарантій та створення повноцінного ринку соціальних послуг, а й соціальна відповідальність громадських організацій. В останні роки відбувається розрив у часі при складанні бюджету та плану не лише розвитку регіону, а й країни в цілому. Практика і теоретичні дослідження показують, що найбільш ефективно розробляти і програму, і бюджет разом, або зупинитися на одному документі, який би об'єднав переваги двох документів.

Отже, на сьогодні основними засобами для застосування організаційно-економічного механізму регулювання соціогуманітарного та економічного розвитку регіональних депресивних систем економічного простору на основі модернізації процесів залишаються розробка та запровадження програм, проектів, прогнозних планів, створення спеціальних вільних економічних зон, спільних підприємств, налагодження міжнародного товарообміну тощо, тобто реалізація тактичних планів і конкретних дій, узгоджених із довгостроковою стратегією, яка закладена в концепцію розвитку регіону.

Тактика при цьому виступає в ролі інструментів, які застосовують для впровадженню в дію перспективних завдань. До кола тактичних завдань входять: вивчення потенційних можливостей депресивних територій та можливих реакцій регіональних господарських систем відносно тактичних заходів; розробка способів тактичного впливу та найбільш ефективних засобів; здійснення тактичних заходів [4, с. 73].

У загальному вигляді залежно від того, на якому рівні розвитку перебуває регіон, пропонується обрання однієї чи декількох із наведених нижче базових стратегій для подальшого функціонування соціально відповідальних господарських систем територій.

1. *Стратегія зростання*, яка зорієнтована на максимально можливе використання усіх наявних ресурсів регіону при щорічному перевищенні рівня розвитку показників над досягнутими в минулому. Цю стратегію доцільно використовувати для високорозвинутих регіонів, для яких є характерною швидка зміна технологій.

2. *Стратегія стабілізації*. Дана стратегія може використовуватись для господарських систем регіону зі стабільною технологією, у яких встановлюються цілі «від досягнутого» з подальшим коригуванням на зміну умов зовнішнього середовища (наприклад, правові обмеження, тощо). Вона розробляється для господарських систем регіону, які досягли відповідного рівня розвитку при недостатньо раціональному використанні регіональних ресурсів.

3. *Стратегія фокусування*. При використанні даної стратегії виділяється один із регіональних пріоритетів, на реалізацію якого спрямовується максимум зусиль діючих суб'єктів господарювання. Ефективність даної стратегії залежить як від вдалого вибору пріоритету, так і від системи зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливатимуть на її впровадження.

4. *Стратегія глобалізації регіонального співробітництва*. Вона обумовлює встановлення прямих зв'язків між регіонами та сусідніми державами і передбачає включення регіональних господарських систем економічного простору у процес розробки великих міжрегіональних проектів.

5. *Стратегія економії*, по своїй суті, захисною стратегією. Вона передбачає здійснення комплексу заходів, які забезпечують вихід господарських систем з кризового стану в максимально короткий термін з орієнтацією на місцеві ресурси та резерви.

6. *Стратегія виживання* має застосовуватися до таких господарських систем економічного простору, показники діяльності яких мають сталу тенденцію до погіршення. Її доцільно використовувати також для депресивних територій.

У загальних характеристиках механізм державного регулювання соціогуманітарного розвитку необхідно застосовувати згідно зі схемою незалежно від рівня розвитку регіону: основні завдання – фактори впливу – методи та підходи до регулювання – інструменти як на рівні регіону, так і на державному – шляхи здійснення – і контроль за ефективністю [10].

В умовах депресивності регіону необхідно найбільшу увагу слід приділити не лише цілям, а й умовам при застосуванні методів та інструментів. У методологічному плані будь-яку програму соціального та економічного розвитку регіону можна розглядати з урахуванням міжрегіональних та зовнішньоекономічних зв'язків, а саме – як рівновагу між сукупним попитом і пропозицією товарів і послуг усіх взаємодіючих регіонів.

Зважаючи на вищесказане та досвід інших країн світу при застосуванні механізму регулювання соціогуманітарного розвитку депресивних територій доцільно поглибити децентралізацію при виробленні послуг соціальної інфраструктури, особливо у сфері освіти, культури, житлово-комунального господарства та охорони здоров'я. Внаслідок чого, на наш погляд, створяться умови для суттєвого зниження витрат на виробництво цих послуг. Крім того, необхідною умовою при вирішенні завдань соціогуманітарного розвитку на депресивних територіях повинна стати взаємодія місцевих громад та органів місцевої влади на принципах соціальної відповідальності, а також їх спів-

праця з центральною владою в процесі формування та вирішення як політичних, так і адміністративних та фінансових проблем.

У процесі розробки методичних рекомендацій щодо застосування регулювання в соціогуманітарній сфері пропонуємо ряд принципових підходів, що спрямовані на економічне зростання від участі приватного капіталу в розвитку економічної інфраструктури у забезпеченні необхідною інформацією, зниженні ступеня державного контролю, удосконаленні законодавства щодо створення умов, які б сприяли формуванню економічної зацікавленості в дотриманні принципів соціальної відповідальності та зміни ставлення бізнесу до соціально значимої діяльності як до такої, що є елементом ефективного бізнесу [8, 9]. Завдяки цьому вільний рух капіталів розширить участь приватного сектора у фінансуванні діяльності підприємств інфраструктури.

Як засвідчує досвід, проникнення приватного капіталу у сферу охорони здоров'я та освіти не приводить до значного позитивного впливу, проте є необхідним для залучення додаткових фінансових ресурсів при наданні допомоги, а також для стимулювання конкуренції на принципах соціальної відповідальності в цих галузях і забезпечення відповідної якості послуг.

Найбільш позитивною практикою в задоволенні населення послугами охорони здоров'я виявилась система державного медичного страхування, яка повинна існувати поряд з приватними фондами медичного страхування.

У системі освіти зв'язок між додатковим фінансуванням та успішністю тих, хто навчається, виявився слабким, оскільки успішність є проявом не лише відповідної якості освітніх послуг, яка полягає у матеріально-технічному забезпеченні навчального процесу відповідно до світових стандартів освіти, а й значною мірою залежить від того, наскільки враховані особливості культурного, етнічного та територіального складу країни. Тому саме за допомогою принципів соціальної відповідальності з боку місцевих органів влади та громади можна відновлювати культурні, освітні та інші послуги соціальної інфраструктури, що в подальшому прискорить загальний розвиток території.

ВИСНОВКИ

На наш погляд, соціальну відповідальність можна визначити як відповідальне ставлення громадянського суспільства, підприємств і держави, орієнтоване на перспективу, до вирішення найгостріших соціальних проблем. Найбільш позитивними заходами, які б надали змогу поширювати принципи соціальної відповідальності у суспільстві, є: створення умов, які б сприяли формуванню економічної зацікавленості в дотриманні цих принципів; коригування законодавчої бази; зміна ставлення держави до бізнесу як до соціально значимої діяльності.

Таким чином, для того, щоб цей механізм запрацював, необхідно створити відповідальну соціально-правову державу, демократичне суспільство, а також сформувані у соціальних суб'єктів, представників держави, бізнесу, громадянського суспільства соціальні настанови діяти соціально відповідально. Отже, необхідно сформувані такі взаємовідносини держави і бізнесу, які проявляються в популяризації державою принципів соціальної відповідальності та встановленні різних законодавчих обмежень і стимулів для бізнес-структур, що впроваджують програми із соціальної відповідальності, які містяться в національному антимонопольному, податковому, екологічному законодавстві. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Ротовський А.** Український бізнес в пошуках соціальної вигоди / А. Ротовський // Commerce. – 2007. – № 14, липень – серпень.
2. **Куліш А.** Соціальна відповідальність бізнесу в банківській сфері у запитаннях і відповідях / А. Куліш. – К., 2007. – 80 с.
3. **Матусяк С. В.** Формування стратегії соціального розвитку регіону / С. В. Матусяк // Ефективна економіка. – 2013. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=12&y=2013>
4. **Алешина І. В.** Паблік Рилейшинз для менеджерів і маркетингологів / І. В. Алешина. – М. : Изд-во «Тандем, Гном-Пресс», 2007. – 255 с.
5. **Краплич Р.** Корпоративна соціальна відповідальність українського бізнесу: Досвід Фондації Острозьких : посібник для бізнесу та неприбуткових організацій / Р. Краплич. – Рівне, 2005. – 74 с.
6. Соціальна відповідальність українського бізнесу: результати опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://brc.undp.org/img/publications/ua_wdp_src_csrub05.pdf
7. «Соціальна відповідальність» : теорія і практика розвитку / За наук. ред. проф. А. М. Колота. – К. : КНЕУ, 2012 – 500 с.
8. **Котлер Ф.** Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі / Пер. з англ. С. Яринич. – К. : Стандарт, 2005. – 302 с.
9. **Ткаченко Н. Є.** Мотивація соціальної відповідальності / Н. Є. Ткаченко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – 2008. – Вип. 19(1). – С. 102 – 109.
10. **Петренко К. В.** Принципи та фактори регулювання соціогуманітарного розвитку депресивного регіону / К. В. Петренко // Проблеми економіки. – 2013. – № 2. – С. 127 – 132.
11. **Зінченко А. Г.** Корпоративна соціальна відповідальність 2005 – 2010: стан та перспективи розвитку / А. Г. Зінченко, М. А. Саприкіна. – К. : Видавництво «Фарбований лист», 2010 – 60 с.

REFERENCES

- Aleshina, I. V. *Pablik Rileyshinz dlia menedzherov i marketologov* [Public Rileyshinz for managers and marketers]. Moscow: Tandem, 2007.
- Kulich, A. *Sotsialna vidpovidalnist biznesu v bankivskii sferi u zapytanniakh i vidpoviadiakh* [CSR in banking questions and answers]. Kyiv, 2007.
- Kraplych, R. *Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist ukrainskoho biznesu: Dosvid Fundatsii Ostrozkykh* [Corporate Social Responsibility Ukrainian business: Experience Foundation Ostrog]. Rivne, 2005.
- Kotler, F., and Li, N. *Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist. Yak zrobyty yakomoha bilshе dobra dlia vashoi kompanii ta suspilstva* [Corporate Social Responsibility. How to do more good for your company and society]. Kyiv: Standart, 2005.
- Matusiak, S. V. "Formuvannia stratehii sotsialnoho rozvytku rehionu" [Formation of social development strategy of the region]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=12&y=2013>
- Petrenko, K. V. "Pryntsypty ta faktory rehuliuвання sotsiohumaniarnoho rozvytku depresyvnogo rehionu" [Principles and Modern Social factors regulate the development of depressed regions]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2013): 127-132.
- Rotovskiy, A. "Ukrainskyi biznes v poshukakh sotsialnoi vyhody" [Ukrainian business in search of social benefits]. *Commerce*, no. 14 (2007).
- «Sotsialna vidpovidalnist» : teoriia i praktyka rozvytku ["Social responsibility": the theory and practice of development]. Kyiv: KNEU, 2012.
- "Sotsialna vidpovidalnist ukrainskoho biznesu: rezultaty opytuvannia" [Ukrainian Social responsibility of business: poll results]. http://brc.undp.org/img/publications/ua_wdp_src_csrub05.pdf
- Tkachenko, N. Ie. "Motyvatsiia sotsialnoi vidpovidalnosti" [Motivation social responsibility]. *Ekonomika. Menedzhment. Pidpriemnytstvo*, no. 19 (1) (2008): 102-109.
- Zinchenko, A. H., and Saprykina, M. A. *Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist 2005 – 2010: stan ta perspektyvy rozvytku* [Corporate Social Responsibility 2005 – 2010: Status and Prospects]. Kyiv: Farbovani lyst, 2010.